

คำนำสำนักพิมพ์

หนังสือ สารานุกรม เพชรจากพุทธพจน์ ในมือท่านผู้อ่านเล่มนี้ เป็นผลงาน
เล่มล่าสุดของ โกวิท ตั้งตรงจิตร นักเขียนเจ้าของรางวัลสารคดีดีเด่นและ
รางวัลนราธิป ผู้สร้างสรรค์งานเขียนมาแล้วกว่าร้อยเรื่อง

ผู้เขียนได้รวบรวมหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยเฉพาะหลักสำคัญอันเปรียบได้กับเพชรเม็ดงาม แล้วนำมาเรียบเรียง
ตามลำดับตัวอักษร ซึ่งเนื้อหาความจากพุทธพจน์นั้นครอบคลุมตลอดทุกเรื่อง
เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการวางตัว การมองโลก การศึกษา
เล่าเรียน การทำงาน ความรัก ความสัมพันธ์กับมิตรและญาติพี่น้อง ฯลฯ

แม้ทุกเรื่องราวจากหนังสือเล่มนี้จะเปี่ยมด้วยประโยชน์ แต่หากผู้อ่าน
เพียงแต่รับรู้แล้วไม่ได้นำไปปฏิบัติ ก็เปรียบเสมือนได้เพชรไว้ในมือแต่ไม่รู้
คุณค่า เพชรงามจากพุทธพจน์จะล้ำค่ายิ่งก็เมื่อผู้อ่านนำหลักธรรมเหล่านี้
ไปใช้ ทำให้เกิดสิริมงคลแก่ชีวิต

พิมพ์คำสำนักพิมพ์

คำนำผู้เขียน

หนังสือชื่อ สารานุกรม เพชรจากพุทธพจน์ หรือ สารานุกรม พระบรม พุทโธวาท พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เล่มนี้ เกิดจากความคิดคำนึง ของกระผมว่า บัดนี้ได้มีอายุใกล้ ๙๐ ปีเข้ามาแล้ว สังขารเริ่มเสื่อมโทรม ไปเป็นธรรมดา รวมทั้งสัญญา ความจำได้หมายรู้ก็เสื่อมตามไปด้วย จึง มีความคิดที่จะรวบรวมพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่กระผมได้ จดจำไว้ตั้งแต่ครั้งบวชเรียนอยู่ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์ ท่าเตียน) ซึ่งกระผมยังสามารถจดจำพุทธศาสนสุภาษิตไว้ได้มาก ทั้งภาษา บาลีและคำแปลที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก สมควรที่จะนำมารวบรวมไว้ ให้มากที่สุด และเนื่องด้วยห้องสมุดส่วนตัวของกระผมมีพระไตรปิฎกไว้ สำหรับค้นคว้าหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วน จึงสามารถ ศึกษาค้นคว้าและบันทึกเอาเฉพาะส่วนที่สำคัญของพระบรมพุทโธวาท ออกมา เพื่อรวบรวมไว้ในเล่มเดียวให้ท่านสาธุชนทั้งหลายผู้มีความศรัทธา สามารถอ่านและจดจำนำมาไว้ในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่ต้องจำภาษา บาลี

พระพุทธวจนะเหล่านี้ โดยสภาพแห่งธรรมแล้ว เป็นสัจธรรมที่ทรง แสดงว่าเป็นธรรมที่ลึกซึ้ง รู้ได้ยาก รู้ตามเห็นตามได้ยาก แม้เห็นตาม คำสอนแล้วก็ยังทำหรือประพฤติตามได้ยากหากขาดกำลังศรัทธา เพราะ คำสอนของพระพุทธองค์นั้น หากพิจารณาให้ละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า

พระพุทธเจ้าท่านทรงมีวิธีในการแสดงธรรม ตามอาการสอนธรรมของพระองค์ ๓ ประการคือ

๑. ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น
๒. ทรงแสดงธรรมมีเหตุผลที่ผู้ฟังอาจตรงตามให้เห็นจริงได้
๓. ทรงแสดงธรรมเป็นอัครรรย คือผู้ปฏิบัติตามจะได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติ

แต่เพราะพระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยปาฏิหาริย์ ทรงฉลาดในโวหาร เพราะทรงเป็นเจ้าแห่งธรรม ก่อนจะทรงแสดงธรรมแก่ใคร ทรงตรวจสอบภูมิหลังด้านต่าง ๆ ของคนเหล่านั้นด้วยพระญาณแล้วจึงเทศน์โปรด จึงปรากฏผลอย่างอัครรรย

ภายหลังเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระธรรมวินัยก็ได้มีฐานะเป็นศาสดาแทนพระองค์ ตามที่ได้ทรงมีรับสั่งไว้

ธรรมที่ทรงแสดงไว้อย่างเป็นเช่นเดิม แต่ระดับสติปัญญาบารมี ความสนใจของคนเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การตีความพระธรรมวินัยตามความเข้าใจของตนเองเกิดขึ้น จนสูญเสียความเสมอกันในด้านศีลและทฎิฐิมากมายหลายครั้ง เป็นเหตุให้เกิดการแยกนิกายออกไปมากมายในปัจจุบัน

สำหรับท่านผู้มีศรัทธา นับถือพระพุทธเจ้า เชื่อมั่นในคำสอนของพระองค์ เมื่อได้อ่าน สารานุกรม เพชรจากพุทธพจน์ แล้ว ก็สมควรที่จะจดจำใส่ใจและนำมาประพฤติปฏิบัติ อย่าอ่านเพียงรับรู้ เข้าใจ แต่ไม่นำมาใช้ เพราะผู้ที่ประพฤติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระธรรม ย่อมคุ้มครองให้ท่านผู้ปฏิบัติธรรมประสบแต่ความสุข พ้นจากทุกข์ทั้งปวง

กระผมขอขอบพระคุณบรรดาท่านผู้ที่แปล พระไตรปิฎกสยามรัฐ ๔๕ เล่มออกมาเป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์ อ่านง่าย เข้าใจง่าย ได้สาระครบถ้วน เช่น พระเดชพระคุณ

ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

ท่านเจ้าคุณพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)

ท่านอาจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก

และคณาจารย์อีกมากมายหลายท่านที่ช่วยกันแปลออกมาเป็น พระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย จำนวนถึง ๔๑ เล่ม

จึงทำให้กระผมได้ศึกษาค้นคว้าหาเพชรเม็ดงามจำนวนมาก ออกมาเผยแผ่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ท่านสาธุชนทั้งหลายได้ชื่นชมรับทราบ ว่า พระบรมศาสดาของเรานั้นยิ่งใหญ่เพียงไร

ขออนุภาพแห่งพระรัตนตรัย ได้ดลบันดาลให้ท่านผู้เป็นเจ้าของหนังสือเล่มนี้ และท่านผู้อ่าน ผู้ศรัทธาในพระบรมพุทธานุภาพ จงประสบแต่ความสุขและความเจริญในธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศไว้ดีแล้วโดยทั่วกัน

ด้วยคารวะอย่างสูง

บ้านตั่งตรงจิต

๑๔๗/๔๔ หมู่ ๖ พหลโยธิน

แขวงอนุสาวรีย์ บางเขน

กรุงเทพมหานคร

โทร. ๐ ๒๕๒๑ ๔๗๙๔

สารบัญ

ก	๑๘	ป	๓๕๐
ข	๖๑	ป	๓๘๓
ค	๗๓	ผ	๓๙๕
ฅ	๑๙๒	พ	๔๙๙
จ	๑๙๔	ฟ	๕๒๘
ช	๒๑๕	ภ	๕๓๐
ฉ	๒๒๖	ม	๕๕๔
ญ	๒๒๘	ย	๖๐๓
ฐ	๒๓๑	ร	๖๐๗
ด	๒๓๓	ล	๖๒๔
ต	๒๖๒	ว	๖๓๓
ถ	๒๗๓	ศ	๖๔๐
ท	๒๘๙	ส	๖๔๖
ธ	๓๑๔	ห	๖๖๙
น	๓๓๒	ย	๖๘๑

h

เกิดเป็นคนควรพยายามรู้ไป
จนกว่าจะได้สิ่งที่ปรารถนา

การเคารพรักและบำรุงมารดาบิดา
นำมาซึ่งความสุขในโลก

การฟัง
เป็นเหตุให้ปัญญาเพิ่มพูน

กาลเวลาย่อมกลืนกินสัตว์ทั้งหลาย
พร้อมกันไปกับตัวมันเอง

การสะสมบุญ ทำให้มีความสุข

กามทั้งหลายที่เที่ยง ไม่มีในมนุษย์

กามคุณ ๕ ในโลก มีใจเป็นที่ ๖
อันท่านชี้แจงไว้แล้ว
บุคคลคลายความพอใจในกามคุณนี้แล้ว
ย่อมพ้นจากทุกข์ได้อย่างนี้

กลิ่นของคนดีย่อมหอมทวนลมไปได้

การอยู่ร่วมกับนักปราชญ์มีแต่ความสุข
เหมือนอยู่ในหม่อมญาติ

กามทั้งปวง
ให้ความยินดีน้อย แต่มีทุกข์มาก
บัณฑิตรู้ความจริง เช่นนี้แล้ว
จึงไม่ควรจะยินดีในกาม
แม้ที่เป็นของทิพย์

กรรมใดก็ตาม
ที่ทำไว้แล้วร้อนใจภายหลัง
กรรมนั้นไม่ดี จงอย่าทำเลย

การที่บุคคลเห็นโทษโดยความเป็นโทษ

แล้ว ทำคึ้นตามธรรม

มีความสำรวมต่อไป

นี้ ย่อมเป็นความเจริญในวินัยของพระอริยเจ้า

(ภททาลิสฺสูตร)

การมีกัลยาณมิตร

เป็นชีวิตที่ประเสริฐยิ่ง

(อุปทฺตสฺสูตร)

การพูดเกินขอบเขต ไม่เกิดผลดีอันใดเลย

(มหาลปทุมชาตก)

กายของเราเนื้ เป็นของสูญเปล่า

เมื่อหาวิญญูณมิได้แล้ว

ก็จักทับถมจมหมดสูญสิ้นไปในแผ่นดิน

ปานดังท่อนไม้ที่หาประโยชน์มิได้

ไม่มีใครต้องการแล้ว ก็จุจมแผ่นดินไป

(ขุทฺทกนิกาย ฅมมปทคาถา)

กลิ่นของมวลบุปผชาติทั้งหลาย
 ย่อมจะหอมทวนลมไปไม่ได้
 ไม่ว่ากลิ่นจันทน์หอม กฤษณา ดอกมะลิ
 ก็หอมทวนลมไปไม่ได้
 กลิ่นศีลแห่งสัปบุรุษทั้งหลาย
 ย่อมหอมฟุ้งทวนลมไปได้
 สัปบุรุษผู้มีศีล ย่อมมีกลิ่นหอมฟุ้ง
 ไปทั่วทุกทิศ

(ขุททกนิกาย ธรรมปทคาถา)

กุลบุตร อย่าพึงคบค้าซึ่งมิตรผู้มีความลามก
 อย่าพึงคบซึ่งบุรุษผู้ไม่มีธรรม
 พึงคบซึ่งกัลยาณมิตรทั้งหลายที่มีคุณความดีในตน
 พึงคบหาบุรุษผู้อุดมด้วยสติปัญญาเท่านั้น

(ขุททกนิกาย ฌมมปทคาถา)

กายคตาสติ เปรียบเหมือนมหาสมุทร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!
 ใครๆ นึกออกถึงมหาสมุทรก็จะเห็นได้ว่า
 แม่น้ำทุกสายที่ไหลลงทะเล ย่อมเป็นอันผู้นั้นยังเห็นได้
 กายคตาสติ (สติอันไปในกาย)
 ใครๆ เจริญแล้วทำให้มากแล้ว
 กุศลธรรมทั้งหลายใดๆ ก็ตาม
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งวิชา (ความรู้ธรรมะที่เป็นจริง)
 ย่อมเป็นอันผู้นั้นยังเห็นได้

(เอกนิပါတ องคุตตรนิกาย)

เกาะชนิดไหนน้ำไม่ท่วม?
 ห่วงน้ำย่อมไม่ท่วมทับเกาะใด
 ผู้มีปัญญาพึงสร้างเกาะ (ที่พึง) นั้นขึ้น
 ด้วยคุณธรรม คือ
 ความหมั่นเพียร
 ความไม่ประมาท
 ความสำรวมระวัง
 และ ความรู้จักข่มใจ

(ธรรมบท)

การแสวงหานั้นมี ๒ อย่าง
 ภิกษุทั้งหลาย ได้แก่ การแสวงหาามิส
 กับการแสวงหาธรรม ในการแสวงหาทั้งสองอย่างนี้
 การแสวงหา ธรรม เป็นเลิศ

(ทุกนิပါတ องคุตตรนิกาย)

กิจกรรมที่ทำไป
 โดยไม่มีการปรึกษากับใคร
 ย่อมทำให้เดือดร้อนภายหลังได้

(วิรุทธก)

พระไตรปิฎกสยามรัฐ เล่มที่ ๒๘

การรู้ถึงอันตรายล่วงหน้า
เป็นบทเรียนสำหรับผู้ใหญ่ทั้งหลาย

(จุลลหงส์ชาติก)

ไก่อ้วนนี้ มิได้เติบโตอยู่กับพ่อแม่
มิได้อยู่ในสำนักของอาจารย์
จึงไม่รู้จักเวลาที่ควรขัน หรือ ไม่ควรขัน

(อภาลรวีชาติก)

กายของเราที่ว่า มีอาการเหมือนหม้อดินนั้น
เพราะเป็นสิ่งที่พังแตกโดยเร็วเหมือนกัน
เมื่อรู้แจ้งซึ่งกายมีอาการดังนี้แล้ว
พึงยึดกายนี้ ปานดังว่าค่ายคู
ปิดเสียซึ่งทางประตู กล่าวแล้วคือ ใจ
ปานดังเขาปิดประตูเมือง เมื่อได้ดังนี้แล้ว
พึงรบซึ่งหมู่มาร ด้วยอาวุธคือปัญญา
เมื่อเราชนะมันแล้ว พึงรักษาไว้ด้วยดี
อย่าให้มันกลับชนะเราอีกได้
พึงเป็นผู้เที่ยวไปโดยสบาย หาที่อยู่มิได้
คือ ไม่มีอะไรจะต้องห่วงใยกังวล

(ขุทฺทกนิกาย ฅมมปทคาถา)

กามทั้งปวงเป็นเหตุให้เกิดข้าศึก ศัตรู
เกิดความเดือดร้อน นำมาแต่ความเศร้าหมอง
เป็นเหยื่อในโลก เป็นเครื่องจองจำ
และเกี่ยวเนื่องด้วยความตาย

กามทั้งหลาย เปรียบเหมือนหอกและหลาว

กำลังใจจะรู้กันได้ เมื่อยามมีอันตราย

กามทั้งหลายให้ความสุขน้อย มีทุกข์มาก
มีความคับแค้นมาก
โทษของกามมากยิ่งนัก

กามคุณ ๕ เรียกว่าโลกในวินัยของพระอริยเจ้า

กาลเวลาล่วงไป วันคืนผ่านพ้นไป
วัยก็หมดไป ทีละตอนๆ ตามลำดับ

การไม่ทำบาปทั้งปวง
 การทำกุศลให้ถึงพร้อม
 การชำระจิตให้ผ่องใส
 นี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การไม่พูดร้าย การไม่ทำร้าย
 การสำรวมในพระปาติโมกข์
 การเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร
 การนอนการนั่งในที่อันสงบสงัด
 การประกอบความเพียรในการชำระจิตให้บริสุทธิ์
 นี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การสะสมบาป นำความทุกข์มาให้

การไม่ทำบาปทั้งปวง เป็นเหตุให้พบความสุข

การเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก

กรรมย่อมจำแนกสัตว์โลกให้เลวหรือดี

การกระทำชั่วของตนเอง ย่อมนำไปสู่ทางชั่ว

กรรมชั่วที่บุคคลทำแล้ว ย่อมปิดกั้นเสียได้ด้วยความดี

การงานที่ทำโดยไม่ปรึกษา ย่อมทำให้เดือดร้อนในภายหลัง

กลางคืนยาวนานสำหรับคนตื่น

กิเลสย่อมพอกพูนแก่ผู้ที่ชอบเพ่งโทษผู้อื่น
ให้ความสนใจในการเพ่งโทษของผู้อื่นเป็นนิตย์
บุคคลผู้ประพฤตินั้น
ย่อมสิ้นอาสวะช้า

การอยู่ร่วมกับคนที่ไม่เสมอกันนั้นเป็นทุกข์

การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์
ให้บริสุทธิ์และบริบูรณ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด
ทำได้ยาก

กรรมใดซึ่งเป็นบาปอกุศล
 อาจให้ผลโดยเร็ว โดยลำดับชาติ
 ปานตั้งน่านมโคที่เขาขีดแล้วใหม่ๆ
 อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ต่างๆ
 กรรมอันเป็นบาปนั้น ไม่ควรที่เราจะทำเลย
 กรรมที่เป็นบาปอันตามเผาคนพาลอยู่นั้น
 ปานตั้งไฟที่เขาเอาถ่านกลบไว้
 ใครถูกเข้าก็จะเผาไหม้ทำให้พุพอง
 บาตเจ็บร้อนรน ฉะนั้น

(ขุททกนิกาย ฌมมปทคาถา)

กายคตาสติ ทำให้ได้อะไรบ้าง?
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!

ธรรมอย่างหนึ่ง ที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความ
 สังเวช เพื่อประโยชน์อันใหญ่ เพื่อความปลอดภัยไปร่งจากโยคะ
 (กิเลส ที่ประกอบสัตว์ไว้ในภพ ได้แก่ กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา) เพื่อ
 สติสัมปชัญญะ เพื่อได้ ญาณทัสสนะ เพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน เพื่อ
 ทำให้แจ้งซึ่งผล คือ วิชา (ความรู้) และ วิมุตติ (ความหลุดพ้น)

(เอกนิปาต องคุตตรนิกาย)

